

Opgave 1 Vervolging medewerkers Albert Heijn: schandalig of begrijpelijk?

tekst 1

Overval AH AH-dief krijgt half jaar cel

Door een onzer redacteurs

ROTTERDAM, 14 nov. - De man die bij een greep in de kassa van een Albert Heijn in Amsterdam-Oost 540 euro uit de kassa had gestolen en daarna door twee medewerkers van de supermarkt werd overmeesterd, is vanochtend veroordeeld tot een celstraf van zes maanden. Daarnaast moet hij nog zes maanden straf uitzitten wegens schending van zijn proeftijd voor een vorig misdrijf. De rechter achtte niet alleen de diefstal bewezen, maar ook dat hij de twee medewerkers die hem achtervolgden met een mes bedreigde.

De zaak veroorzaakte twee weken geleden grote onrust, omdat de eigenaar van deze Albert Heijn en twee medewerkers de dief sloegen nadat ze hem hadden overmeesterd. Ook zij worden vervolgd door justitie. Hun zaak komt voor in januari. (...) Relevant voor de strafzaak tegen de AH-medewerkers is dat de eigenaar van de Albert Heijn volgens getuigen H. enkele keren heeft geslagen nadat hij op de grond lag met zijn handen op de rug. De neus van H. is hierbij gebroken. De eigenaar van de Albert Heijn zegt dat hij sloeg uit frustratie over de beroving en de latere bedreiging.

bron: NRC Handelsblad van 14 november 2002

tekst 2

Prins Bernhard betaalt boete AH-medewerker

Door onze Amsterdamse redactie

Prins Bernhard heeft de boete betaald die een medewerker van Albert Heijn in Amsterdam vorige maand kreeg opgelegd. De rechter veroordeelde de medewerker tot een boete van 600 euro, waarvan 300 voorwaardelijk, omdat hij een dief een gebroken neus had geslagen. Volgens de rechtbank was dat niet nodig geweest, omdat de dader zich toen al had overgegeven. Een tweede medewerker van AH werd vrijgesproken.

bron: NRC Handelsblad van 1 maart 2003

tekst 3

Vervolging 'helden' scherp veroordeeld; justitie in de verdediging

Heeft het OM niets beters te doen?

Politici horen zich terughoudend op te stellen over zaken die onder de rechter zijn, maar velen hebben toch al een mening

Door onze redacteur Jos Verlaan

DEN HAAG, 30 okt. De meeste klanten en winkeliers in de Eerste Van Swindenstraat vinden de vervolging van de twee Albert Heijn-mannen wegens mishandeling van een gevluchte overvaller 'schandalig'. Natasha de Wilde (26), die in de straat bij uitzendbureau Adecco werkt: "Ik vind dat je in principe het recht niet in eigen hand moet

nemen. Maar je weet als winkelier dat die dief over een paar dagen op straat loopt, zo gaat het hier altijd." Ook een aantal politici kiest zonder meer partij voor de winkeliers. "Ze verdienen een koninklijke onderscheiding", vindt VVD-woordvoerder C. Cornielje. En de waarderende woorden van Prins Bernhard voor het duo,

onderstrepen volgens hem een dergelijk
gebaar. Dat er bij de aanhouding van de
overvaller, die daarvoor een caissière met
20 een mes had bedreigd, rake klappen zijn
gevallen, doet aan die waardering niets af.
Gisteren debatteerde de Tweede Kamer over
de gebeurtenissen van vorige week in Venlo,
waarbij een man overleed nadat hij twee
25 jongeren had aangesproken op de manier
waarop zij met een brommer rakelings langs
een oude vrouw scheurden. Terwijl hij werd
doodgeslagen, greep niemand in. Bij het
AH-filiaal in Amsterdam werd *wel*
30 ingegrepen, maar strafvervolging is het
gevolg. Wat mogen omstanders nu eigenlijk
wel en niet doen? vroegen Kamerleden zich
af. Waar ligt de grens tussen noodweer en
eigen rechter spelen?
35 Valt het uitdelen van een ‘gigantische
rotschop’ onder tolerabele noodweer, zoals
VVD-minister Remkes van Binnenlandse
Zaken die het afgelopen weekeinde aanbeval

bron: NRC Handelsblad van 30 oktober 2002

tekst 4

Morele paniek

Column Elsbeth Etty

(...)
De onafhankelijkheid van de rechterlijke
macht is bedoeld als waarborg tegen
politieke rechtspraak. We willen geen
situatie waarin de rechter zich niet naar de
5 wet, maar naar de volkswil, de media, de
regering, of leden van het Koninklijk Huis
heeft te richten. (...)
Samen met de rechterlijke onafhankelijkheid
belandde deze week de ministeriële
10 verantwoordelijkheid in de uitverkoop: mag
de prins ook eens wat zeggen? Omdat de
prins ‘met zijn hart’ sprak (Balkenende) en
verwoorde ‘wat velen van ons denken’
(Zalm), gold de ministeriële
15 verantwoordelijkheid niet. Het gezonde
volksgevoel gaat blijkbaar boven
staatsrechtelijke zorgvuldigheid. (...)

bron: NRC Handelsblad van 2 november 2002

voor de daders van het incident in Venlo?
40 “Soms kan lichamelijke interventie
noodzakelijk zijn”, zei Remkes in het debat.
“Eerst nadenken, dan doen”, was zijn
devies. “Maar vooral niet te lang nadenken.”
Zonder te weten wat er in de omgeving van
45 het Amsterdamse AH-filiaal precies gebeurd
is, wilde PvdA-woordvoerder P. van Heemst
staande het debat weten waarom politie en
justitie zoveel tijd aan vervolging van de
twee AH-medewerkers besteden, mensen die
50 ‘niet lijdzaam hebben toegekeken, maar in
actie zijn gekomen’. (...)
De VVD vindt dat minister Remkes de
duidelijkheid maar moet verschaffen.
“Mensen moeten concreet weten wat wel en
55 wat niet mag”, aldus Cornielje. De minister
moet in publiekscampagnes duidelijk maken
wat goed is en wat niet. Wat moet en mag.”
Minister Donner van Justitie waarschuwde
voor het veroordelen van omstanders die
60 *niet* ingrijpen, zoals in Venlo (...).

Intussen blijft overeind dat prins Bernhard
figureerde in een klassiek voorbeeld van
20 campagnejournalistiek van De Telegraaf, die
weer eens ouderwets uitpakte om het
volksgevoel te mobiliseren. (...)
“Intensieve media-aandacht gaat over in een
mediahype wanneer de media zelf het
25 voortouw nemen, invloed gaan uitoefenen
op het verloop van de gebeurtenissen en
daar weer uitgebreid over gaan berichten”,
zo omschrijft mediasocioloog P. Vasterman
het verschijnsel ‘nieuws maken door de
30 opwinding te verslaan’. Het gaat in de
berichtgeving dan niet meer om een
gebeurtenis als zodanig, maar om de sociale
constructie van die gebeurtenis.

tekst 5

‘Verbied overvallers toegang tot winkels’

Door een onzer redacteurs

Opgepakte overvallers van winkels moeten aansluitend aan hun celstraf een winkelcentrumverbod opgelegd krijgen. Winkeliers moeten de garantie krijgen dat zij voor langere tijd verschoond blijven van fysiek contact met overvallers. Dat bepleit de voorzitter van het Midden- en Kleinbedrijf Amsterdam, F. Houterman, in zijn nieuwjaarsboodschap.

10 Een dergelijk winkelcentrumverbod moet voorkomen dat winkeliers herinnerd worden aan traumatische gebeurtenissen. Ook represailles aan hun adres of dat van het personeel moeten worden voorkomen.

15 Volgens Houterman zijn de afgelopen vijf

jaar 285.000 winkeliers met vormen van criminaliteit geconfronteerd geweest. Midden- en Kleinbedrijf Amsterdam wil dat elke overval meteen wordt afgestraft met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, ook als het om iemand gaat die voor de eerste keer betrap wordt.

20 “In het huidige systeem worden nog teveel gele kaarten uitgedeeld voordat iemand daadwerkelijk rood krijgt”, aldus Houterman. “Het opleggen van voorwaardelijke gevangenisstraf werkt normvervagend en houdt bovendien draaideurcriminaliteit in stand.”

naar: NRC Handelsblad van 24 december 2002

Opgave 2 Omroep politiek: een avondje Afrika?

tekst 6

SHO breidt actie uit voor hongerend Afrika

De Samenwerkende Hulp Organisaties (SHO) hebben vandaag besloten hun noodhulpcampagne voor zuidelijk Afrika uit te breiden. Naar aanleiding van signalen vanuit de Hoorn van Afrika en na de waarschuwing van het Wereldvoedselprogramma van de VN is besloten om ook geld in te zamelen om de dreigende hongersnood in Ethiopië en Eritrea af te wenden. Volgens schattingen van het Wereldvoedselprogramma dreigen in heel Afrika 38 miljoen mensen het slachtoffer te worden van deze hongersnood. Een uitgebreide publiekscampagne met advertenties en spotjes op radio en televisie

op alle zenders, zal Nederlanders vanaf vandaag oproepen om geld voor hongerend Afrika te doneren op giro 555. Motto van de actie wordt ‘Help hongerend Afrika nu’. Er zijn radio- en televisiespotjes gemaakt die de komende twee weken gratis zullen worden uitgezonden op alle Nederlandse publieke en commerciële zenders. Daarnaast krijgen alle kranten en 25 publieksbladen zogenaamde ‘stopperadvertenties’ aangeboden.

De leden van de SHO zijn al geruime tijd bezig met grootschalige noodhulpacties in de getroffen gebieden.

bron: persbericht van 13 december 2002

Een rondvraag over bollebuikjes-tv, Afrika-moeheid en omroep politiek

Er is weer honger in Afrika. Eind december stuurde de stichting Samenwerkende Hulp Organisaties (SHO) daarom een brandbrief naar Hilversum: toon a.u.b. meer hongerende kinderen op tv. Maar een klassieke avondvullende tv-actie met zielige beelden, sterren en een hele grote cheque bleef uit. Waarom eigenlijk? Een rondvraag over bollebuikjes-tv, Afrika-moeheid en omroep politiek.

Door Ilse van der Velden, VPRO-Gids
KEES DIJK, secretaris van de coördinatiecommissie Publieke Omroep over het beleid inzake hulpacties op televisie:
“Hoewel de SHO in december aangaf dat een grote, avondvullende tv-actie op z'n plaats zou zijn, is toen in gezamenlijk overleg besloten dat niet te doen. Het klinkt cru, maar een actie moet wel gemarket worden en er waren onvoldoende beelden. Dan heb je een probleem. Een ander probleem, dat signaleerde de SHO zelf, is dat deze ramp mede is ontstaan door corruptie en logistieke problemen ter plaatse en dat is verdomd moeilijk te verkopen aan het publiek.

(...)
Mocht er in de nabije toekomst aanleiding zijn en voldoende beeldmateriaal, dan zeggen we niet bij voorbaat nee tegen alsnóg een avondvullende actie. Al hebben we daarbij wel gezegd: denk erom, 22 januari zijn er verkiezingen en misschien vindt in diezelfde week ook nog de inval plaats in Irak. Dus rond die tijd ben je helemaal nergens met zo'n actie.”

JAN PRONK, oud-minister van Ontwikkelingssamenwerking:
“Onzin, er zijn altijd beelden. Om actie te voeren hoeft je niet alleen dramatische beelden van de diepste ellende te gebruiken – als je daar op wacht ben je te laat. Dat moet je vóór zijn. Dit speelt overigens al veel langer; de signalen over dreigende hongersnood kwamen al in juni vorig jaar; ik heb daar in de zomer nog over mee vergaderd in de Verenigde Naties. In plaats van verhongerde mensen kun je beelden tonen van de huidige politieke en economische situatie ter plaatse. Daarbij hoeft je kritiek géénszins te vermijden (...)

Al enige tijd valt me op dat ik de actualiteitenrubrieken minder vaak tegenkom op mijn reizen in Afrika. De omroepen geven tegenwoordig minder makkelijk geld uit aan Afrika. Ze stellen niet langer voldoende middelen beschikbaar om zelf ter plaatse te gaan kijken.”

MARIA HENNEMAN, hoofdredacteur Netwerk en bij Publieke Omroep voorzitter van de werkgroep Actualiteiten:
“Wat een bizar verhaal! Al in november hebben wij, de gezamenlijke actualiteitenrubrieken, het initiatief genomen tot een grote avondvullende journalistieke actie, dus zonder zang en dans op de buis. Wij waren allemaal van plan verslaggevers naar het gebied te sturen om reportages te maken over de honger en de achterliggende problemen. Maar van de hogere regionen van Publieke Omroep, die het contact met de SHO onderhouden, kregen we te horen dat ze zo'n actie op dat moment niet opportuun vonden. Als Kees Dijk zegt dat er geen beelden waren, dan weet ik niet waar hij het over heeft. Wij stonden klaar om af te reizen. Het afgelopen jaar besteedden wij twee maal, al in een vroeg stadium, in de zomer van 2002, aandacht aan honger in Afrika.” (...)

ED RIBBINK, adjunct-hoofdredacteur Nova:
“Het klinkt oneerbiedig, maar Afrika is uit. Je hebt van die rare modes – eerst was Midden-Amerika in, toen Afrika. Nu zijn ze beide uit. Of we minder aandacht zijn gaan besteden aan Afrika? Ongetwijfeld.”

ROELAND STEKELENBURG, sinds 1999 Afrika-correspondent voor Nova te Zambia.
“De honger is nu niet alleen een jaarlijks terugkerend fenomeen, maar ook een armoedeprobleem. Zelf heb ik nog geen verhalen over de honger gemaakt voor Nova omdat ik het een erg gecompliceerd verhaal vond. En dat kan je moeilijk kwijt.”

ROEL VAN DER VEEN, ambtenaar op het ministerie van Buitenlandse Zaken en auteur van het spraakmakende boek *Afrika, van de Koude Oorlog naar de 21ste eeuw*:
“Waar we wel mee van zijn, is van verhalen over zielige Afrikanen en kolonialisme. Dat geloven we wel. (...)

Eindexamen maatschappijleer havo 2004-II

havovwo.nl

- 105 Of er hier Afrika-moeheid bestaat? Als je ziet hoeveel belangstelling er is voor mijn boek denk ik het tegendeel.” (...)
- PROF. THEO SCHUYT, hoogleraar Filantropie aan de VU in Amsterdam:
- 110 “De belangrijkste voorwaarde van het slagen van een actie is dat men weet dat het doel of de actie er is. Ook belangrijk is dat er een aantal voorbeelden zijn, bekende personen of beroemdheden die het voortouw nemen,
- 115 zodat je het gevoel krijgt dat je niet achter

kunt blijven, dat je wel mee móet doen (...)

Je moet concreet kunnen zien waar het geld heen gaat. In een korte radio-annonce, in de trant van: het gaat slecht met Afrika, dus

120 geef alsjeblieft, komt dat niet over. Dat mensen overvoerd zijn, geloof ik niet (...)

Waar nood is, wordt geholpen. Eén ding is duidelijk: Nederland is in staat geweest een voor de wereld unieke democratisering van

125 de geldwerving te bereiken. Want niet alleen de rijken geven geld, iederéén geeft geld.”

bron: VPRO-gids no. 5, 2003 (verkort)

Opgave 3 Massamedia en de overheid

tabel 1

Marktaandelen dagbladondernemingen

	2002	2001	2000	1999	1998	1997
Holdingmij De Telegraaf	30	30	30	26	26	25
PCM-Holding	30	30	30	30	30	30
Wegener	28	28	28	15	15	16
Noordelijke Dagblad Combinatie	7	7	7	7	7	7
H. Sijthoff's Financieele Dagbl. BV	1	2	1	1	1	1
Reformatorisch Dagblad	1	1	1	1	1	1
Nederlands Dagblad Stichting	1	1	1	1	1	1
Prov. Persveren. voor Friesland (Friesch Dagblad)	1	-	-	-	-	-
Ten Hagen Stam (Cobouw)	-	-	-	-	-	-
Uitg. Agrarisch Dagblad (Reed Elsevier)	-	-	-	-	-	-
BDU (Barneveldse Krant)	-	-	-	-	-	-
Staatsdrukkerij en uitgeverij	-	-	-	-	-	-
VNU-Dagbladengroep				17	17	17

Uitgedrukt als percentage van de totale oplage van alle dagbladen.

In bovenstaande tabel is de ontwikkeling van de marktaandelen van alle dagbladondernemingen weergegeven over een periode van zes jaar.

Tot de Holdingmij De Telegraaf behoren De Telegraaf en diverse regionale dagbladen in Zuid-Limburg en Noord-Holland.

Tot de PCM-Holding behoren onder andere de dagbladen: Algemeen Dagblad, NRC Handelsblad, de Volkskrant, Trouw.

Wegener geeft regionale dagbladen uit zoals de Gelderlander, Brabants Dagblad, De Twentsche Courant Tubantia.

De Noordelijke Dagblad Combinatie is uitgever van de Leeuwarder Courant en Dagblad van het Noorden.

De VNU-groep was uitgever van regionale dagbladen in Noord-Brabant.

bron: www.PersMediamonitor.nl

Eindexamen maatschappijleer havo 2004-II

havovwo.nl

Opgave 4 2002: een bewogen jaar in de Nederlandse politiek

tabel 2

Zetelverdeling Tweede Kamer

Partijen	1998	2002	2003	Aantal stemmers 2003	%
CDA	29	43	44	2.758.649	28,6
SGP	3	2	2	150.260	1,6
GPV	2				
RPF	3				
ChristenUnie		4	3	204.324	2,1
LPF		26	8	549.000	5,7
Leefbaar NL		2		38.856	0,4
VVD	38	24	28	1.720.183	17,9
D66	14	7	6	391.329	4,1
PvdA	45	23	42	2.626.926	27,3
GroenLinks	11	10	8	493.358	5,1
SP	5	9	9	608.324	6,3
	150	150	150	9.629.388	100,0

De verkiezingen van 1998, 2002 en 2003 leidden tot de volgende kabinetten:

1998-2002: Kabinet-Kok II (PvdA-VVD-D66)
2002-2003: Kabinet-Balkenende I (CDA-LPF-VVD)
2003- : Kabinet-Balkenende II (CDA-VVD-D66)

naar: NRC Handelsblad van 23 januari 2003

tekst 8

Generaal pardon voor asielzoekers?

DEN HAAG - Minister Nawijn (Vreemdelingenzaken) heeft in het kabinet geen poot aan de grond gekregen met zijn plan asielzoekers die al jarenlang in
5 onzekerheid verkeren, uitzicht op een permanent verblijf in Nederland te bieden. Tweede-Kamerleden, zowel oppositie- als coalitiefracties, zijn woedend dat de LPF-bewindsman opnieuw 'valse verwachtingen'
10 bij de groep asielzoekers heeft gewekt. "In zo'n ernstige kwestie als deze, waarin het om kwetsbare mensen gaat, moet een minister heel erg oppassen met de verwachtingen die hij wekt", kritiseerde

15 CDA-kamerlid Vroonhoven de handelwijze van Nawijn. "Dit is voor deze groep asielzoekers weezinwekkend", zei PvdA'er De Vries. (...) Op verzoek van GroenLinks zal Nawijn zich de komende week in een
20 spoeddebat moeten verantwoorden.

In een langdurig kabinetsberaad kreeg de minister gisteren geen enkel gehoor bij zijn collega's voor de regeling die hij voor een groep van 2300 'schrijnende gevallen' onder
25 de asielzoekers voorstelde. Hij wilde voor deze groep 'ruimhartig' gebruikmaken van zijn (...) bevoegdheid, die hij heeft om in

Eindexamen maatschappijleer havo 2004-II

havovwo.nl

individuele gevallen van de officiële regels af te wijken.

- 30 De asielzoekers die hij op het oog had, zijn vreemdelingen die langer dan vijf jaar wachten op uitsluitel over hun asielaanvraag, die niet zijn veroordeeld en in een officieel opvangcentrum of -huis
35 zitten. De andere ministers hielden Nawijn voor dat de bevoegdheid van een bewindsman is bedoeld voor uitzonderingsgevallen, niet voor een stelselmatige praktijk waarin honderden
40 asielzoekers zijn betrokken. (...)

bron: Trouw van 15 februari 2003

Het kabinetsberaad was nodig omdat Nawijn, na een eerdere belofte aan Vluchtelingenwerk, deze week had gezegd een 'humanitaire oplossing' voor deze groep
45 asielzoekers na te streven. (...)

De Vries vraagt zich af hoe premier Balkenende nog vertrouwen kan hebben in een bewindsman die 'zijn ministerschap niet serieus uitoefent'. (...)

- 50 Vos: "Ze hebben geen enkele boodschap aan de ongelooflijk schrijnende toestand waarin deze mensen verkeren."

foto 1

tekst 9

Schrijnend geval in de Kamer

Voor het debat over een pardon voor asielzoekers werd minister Nawijn in de hal van de Tweede Kamer zelf geconfronteerd met een zogenoemd schrijnend geval.

- 5 Tientallen kinderen van basisschool De Okkernoot uit Zetten boden hem een groot kartonnen hart met honderden handtekeningen aan omdat hun schoolgenootje Ali (9) en zijn broertje Loay
10 (4) dreigen te worden uitgezet. De twee zijn in Nederland geboren, hun ouders vluchtten tien jaargeleden uit Libanon naar Nederland. Ruim een week geleden werd hun tweede

bron: NRC Handelsblad van 19 februari 2003

- asielaanvraag definitief afgewezen. Ze
15 moeten terug. Juist op de dag dat de school hoorde van de voor de familie noodlottig verlopen asielprocedure, kwam Nawijn in het nieuws met zijn voorstel om duizenden asielzoekers een pardon te geven. "Dat gaf
20 ons ontzettende goede hoop." (...) Een woordvoerder van Vluchtelingenwerk laat weten dat op basis van de huidige regels en het debat niet duidelijk is of de familie in aanmerking komt voor een eventueel
25 pardon.

Over VluchtelingenWerk Nederland

VluchtelingenWerk Nederland is de onafhankelijke organisatie die opkomt voor vluchtelingen en asielzoekers in Nederland, vanaf het moment van binnenkomst tot en met de integratie in de Nederlandse samenleving.

Zo'n tienduizend vrijwilligers van VluchtelingenWerk zetten zich dagelijks in voor vluchtelingen en asielzoekers die in Nederland een veilige toekomst hopen te vinden. De ondersteuning die zij bieden varieert van persoonlijke steun in de asielpcedure tot praktische begeleiding bij het opbouwen van een eigen bestaan in de Nederlandse samenleving. In negentig procent van alle gemeenten in Nederland is een lokale stichting van VluchtelingenWerk

actief. Deze 'VluchtelingenWerkgroepen' variëren van kleine stichtingen met slechts een enkele vrijwilliger, tot grote organisaties met meer dan dertig betaalde medewerkers en een veelvoud aan vrijwilligers.

De vrijwilligers staan er gelukkig niet alleen voor. Betaalde medewerkers van plaatselijke stichtingen én van de landelijke werkorganisatie ondersteunen hen, onder meer door voortdurende scholing, telefonische en schriftelijke adviezen en voorlichtingsactiviteiten.

Samen zijn wij VluchtelingenWerk Nederland.

bron: Informatie is ontleend aan de website van Vereniging VluchtelingenWerk Nederland

Nog nooit was de Tweede Kamer zo onervaren

Precies de helft van de 150 parlementariërs heeft hooguit één jaar op het Binnenhof doorgebracht

De gemiddelde parlementaire ervaring daalt pijlsnel, constateert politicoloog Joop van den Berg. De Tweede Kamer waarvan vandaag de precieze samenstelling bekend wordt gemaakt, is zelfs de meest onervaren ooit.

Door Arnoud Veilbrief

DEN HAAG, 27 jan. Wie kent het Tweede-Kamerlid Duymaer van Twist nog? Het antirevolutionair Kamerlid was in meer dan één opzicht een opmerkelijk figuur, vertelt de politicoloog en oud-senator Joop van den Berg. Hij was het langstzittende Kamerlid ooit, van 1891 tot 1946, "al geloof ik niet dat hij in al die jaren zo veel bijzonders heeft gepresteerd", vertelt Van den Berg. "Wel heeft hij het 'Leve de Koningin!' na het voorlezen van de troonrede ingevoerd." (...) de Tweede Kamer, waarvan vandaag de exacte samenstelling door de Kiesraad bekend wordt gemaakt, kent 55 15 20 25 30 35 40 45

nieuwelingen. Precies de helft van de 150 parlementariërs heeft één jaar ervaring of minder. Daarmee is de nieuwe Tweede Kamer de meest onervaren Kamer ooit. (...) Van den Berg vindt dat een probleem, zeker met het oog op het alom geuite verlangen naar meer dualisme tussen kabinet en parlement en het streven meer politiek tegenspel te bieden aan de machtige ambtenarij. Door hun grotere ervaring

hadden Kamerleden vroeger meer gezag dan tegenwoordig. "Je bouwde vroeger als Kamerlid langzaam aan een carrière, dat gaf gewicht en gezag. Veel Kamerleden beheersten het politieke vak dan ook beter dan de minister; en konden het hem bijzonder lastig maken. Dat is nu absoluut niet meer zo. De ministers en staatssecretarissen zijn vaak ervarener dan de Kamerleden. (...) En dan hebben ze ook nog eens een heel team van ambtenaren dat hen terzijde staat. Dat geeft een enorme voorsprong, die bijna niet meer in te lopen is. Ministers krijgen het daardoor zelden echt lastig (...)." Van den Bergs zorgen worden in de Tweede Kamer zelf niet door iedereen gedeeld. Oud-Kamervoorzitter Jeltje van Nieuwenhoven (PvdA) bijvoorbeeld, zelf goed voor bijna 22 parlementaire dienstjaren, is een heel andere mening toegedaan. "Ik vind dat er nu een goede mix is van ervaren en nieuwe Kamerleden", zegt zij (...). Een politicus die het grote publiek op heldere wijze politieke

Eindexamen maatschappijleer havo 2004-II

havovwo.nl

keuzes kan voorleggen, is volgens haar net
50 zo'n parel voor de democratie, als een
parlementariër met veel staatsrechtelijke
kennis. (...)
Haar opvolger, huidig Kamervoorzitter
Frans Weisglas (VVD), kan zich meer bij
55 Van den Bergs zorgen voorstellen. "Laat ik
zeggen dat, wanneer ik de kandidatenlijsten
van de partijen had mogen bepalen, (...) ik
vijfenzeventig nieuwe leden binnen een jaar
wat te veel van het goede had gevonden."
60 Over de kieslijsten van de partijen gaat
Weisglas niet, over de werkwijze van de
Tweede Kamer des te meer. Om het hoofd te
kunnen bieden aan de dreigende teloorgang
van de kennis van het politiek bedrijf,
65 'moeten' de nieuwelingen bij hem, de

griffier en enkele ambtenaren op cursus.
(...) "Mijn klasje is overigens niet het enige
hoor. Wim van de Camp (CDA) heeft ook
veel tijd besteed aan het opleiden van de
70 vele nieuwe CDA-fractieleden na de
verkiezingen van vorig jaar. Maar hij
besteedt aandacht aan andere zaken, zoals
voor welke journalisten ze op hun hoede
moeten zijn, haha."
75 Van de Camp bevestigt dit, en hij schaamt
zich er niet voor. "Een politicus heeft de
pers nodig, maar de pers denkt zelf ook mee.
Als politicus moet je wel beseffen dat het
belang van de pers niet het jouwe hoeft te
80 zijn." (...)

bron: NRC Handelsblad van 27 januari 2003

Opgave 1 Vervolging medewerkers Albert Heijn: schandalig of begrijpelijk?

Zie tekst 1 en 2 uit het bronnenboekje.

De organisatie van de rechterlijke macht in Nederland kent verschillende soorten rechtbanken.

- 1p 1 Voor welke rechtbank stond zowel de AH-dief als de AH-medewerkers terecht? Licht je keuze toe van de door hen de gepleegde delicten.

De rechtbank heeft de AH-dief voor de tweede maal voor een zelfde delict een straf opgelegd. Strafoplegging beoogt een aantal doelen.

- 2p 2 Welke twee doelen zijn in het geval van de AH-dief met de eerdere strafoplegging kennelijk *niet* bereikt?

Zie voor de vragen 3 tot en met 7 tekst 3 uit het bronnenboekje.

Het besluit van het Openbaar Ministerie (OM) de twee winkelmedewerkers te vervolgen, wekte grote publieke verontwaardiging. Deels was deze verontwaardiging te begrijpen in het licht van het fatale gebeuren in Venlo, waar juist niemand van het publiek had ingegrepen (zie regels 23-28 in tekst 3). De kop van tekst 3 geeft uitdrukking aan het onbegrip over de keuze van het OM.

Het OM had in het geval van de AH-medewerkers kunnen afzien van vervolging op grond van het zogeheten opportuniteitsbeginsel.

Stel dat het OM de zaak van de AH-medewerkers om deze reden had geseponeerd.

- 4p 3 Wat wordt onder het *opportuniteitsbeginsel* verstaan?
Hoe had het OM het besluit tot seponeren kunnen motiveren?

De vraag wordt gesteld: “Waar ligt de grens tussen noodweer en eigen rechter spelen (regels 33-34 in tekst 3)?”

- 2p 4 Wat wordt er bedoeld met het begrip noodweer in het strafrecht?
1p 5 Geef een reden waarom burgers in het geval van een misdrijf niet voor eigen rechter mogen spelen.

De minister van Justitie en de minister van Binnenlandse Zaken hebben verschillende verantwoordelijkheden en bevoegdheden bij de aanpak van criminaliteit. In tekst 3 worden zij ter verantwoording geroepen in de Tweede Kamer.

- 2p 6 Waar is de minister van Justitie en waar is minister van Binnenlandse Zaken voor verantwoordelijk bij de aanpak van criminaliteit?

De VVD bij monde van het Tweede-Kamerlid Cornielje vindt dat minister Remkes duidelijkheid moet verschaffen: “Mensen moeten concreet weten wat wel en wat niet mag.” (regels 54-55).

- 1p 7 Welke voor de liberalen kenmerkende opvatting over criminaliteitsbestrijding herken je in onderstaande citaten? Kies uit A, B of C.
- A De nadruk bij criminaliteitsbestrijding moet liggen op preventie en op het verbeteren van de maatschappelijke omstandigheden van mensen.
 - B Het handhaven van rechtsregels is van groot belang. Eén van de kerntaken van de overheid is toe te zien op de naleving van wetten met inbegrip van opsporing en bestraffing van overtreders.
 - C Het maatschappelijk middenveld is bij uitstek geschikt voor het bijbrengen van een deugdelijk waarden- en normenbesef.

Zie voor de vragen 8 tot en met 12 tekst 4 uit het bronnenboekje.

In *De Telegraaf* van 30 oktober 2002 liet Prins Bernhard weten, het ‘schandalig’ te vinden dat de twee Amsterdamse winkelmedewerkers wegens mishandeling werden vervolgd. Hij vindt het fantastisch wat deze mensen gedaan hebben.

Op deze uitspraak volgden negatieve en positieve reacties. VVD-woordvoerder Cornielje zei: “Prins Bernhard vertolkt wat miljoenen mensen ook denken.” PvdA-woordvoerder Rehwinkel kon zich goed voorstellen dat prins Bernhard zijn hart heeft gelucht. “Maar het was beter geweest als de prins het oordeel van de rechter had afgewacht.”

Eindexamen maatschappijleer havo 2004-II

havovwo.nl

Naar aanleiding van deze zaak vindt columniste Elsbeth Etty dat de rechterlijke onafhankelijkheid hier met voeten is getreden. Het is belangrijk dat de rechter zonder beïnvloeding van anderen tot een oordeel komt. Om tot een zuiver oordeel te komen, moet de rechter eerst een aantal vragen beantwoorden.

- 2p **8** Noem twee vragen die bepalend zijn voor het oordeel van de rechter over de strafbaarheid van het gedrag van de AH-medewerkers.

Etty zegt dat de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht is bedoeld als waarborg tegen politieke rechtspraak. We willen geen situatie waarin de rechter zich richt naar “de volkswil, de media, de regering, of leden van het Koninklijk Huis” (regels 1-7 in tekst 4). Het begrip onafhankelijke rechter verwijst naar de Trias Politica.

- 1p **9** Wat houdt de Trias Politica in?
1p **10** Waarom is de onafhankelijkheid van de rechter in het belang van de burger?

In haar column bekritiseert Etty ook de rol van de media (regels 18-33). Het beeld dat veel mensen hebben van criminaliteit is generaliserend en stereotype te noemen. Deze beeldvorming is voor een deel te verklaren door de wijze waarop de massamedia over criminaliteit berichten.

- 2p **11** Geef twee voorbeelden hoe de berichtgeving van de massamedia bijdraagt aan het ontstaan van een generaliserend en stereotype beeld van criminaliteit bij het publiek.

“Samen met de rechterlijke onafhankelijkheid belandde deze week de ministeriële verantwoordelijkheid in de uitverkoop” (regels 8-10 in tekst 4).

- 2p **12** Wat wordt verstaan onder het begrip ‘ministeriële verantwoordelijkheid’ in deze situatie? En waarom wordt hieraan volgens de tekst geen recht gedaan?

In een hoofdcommentaar van 31 oktober 2002, stelt de hoofdredactie van het NRC Handelsblad dat het toch goed is dat het optreden van de winkelmedewerkers tegen de winkeldief aan de rechter wordt voorgelegd. Een uitspraak van de rechter geeft de toepassing van rechtsregels weer.

- 2p **13** Noem twee doelen van rechtsregels die worden gediend met een uitspraak van de rechter.

Zie voor de vragen 14 en 15 tekst 5 uit het bronnenboekje.

De heer Houterman, voorzitter van het Midden- en Kleinbedrijf Amsterdam, spreekt zich uit tegen het opleggen van *voorwaardelijke* gevangenisstraf, omdat het de draaideurcriminaliteit in stand zou houden. In plaats daarvan pleit hij voor het opleggen van een onvoorwaardelijke straf.

Er zijn verschillende theorieën voor de verklaring van criminaliteit te onderscheiden.

- 3p **14** Welke van de volgende theorieën ondersteunt de opvatting van Houterman? Licht je keuze toe.

- A Etiketteringstheorie
B Aangeleerd-gedrag-theorie
C Anomietheorie

- 3p **15** Welke twee immateriële gevolgen van winkeldiefstal herken je in tekst 5? Geef ook drie materiële gevolgen voor winkeliers.

- 2p **16** Geef drie preventieve maatregelen die winkeliers zelf tegen winkeldiefstal kunnen nemen.

Opgave 2 Omroep politiek: een avondje Afrika?

Lees als inleiding op het onderwerp van deze opgave tekst 6 uit het bronnenboekje.

Massamedia hebben verschillende maatschappelijke functies die te onderscheiden zijn in de informerende (waaronder de controle- en agendafunctie), de socialiserende en de amuserende functie.

- 2p **17** Op welke twee functies van de massamedia willen de Samenwerkende Hulp Organisaties met hun campagne inspelen? Licht je keuze toe.

Eindexamen maatschappijleer havo 2004-II

Gebruik voor de vragen 18 tot en met 26 tekst 7 uit het bronnenboekje.

Uit de functie van Kees Dijk blijkt dat de publieke omroepen samenwerken. De weigering van de gezamenlijke omroepen om een avondvullende tv-actie te houden, komt onder meer voort uit marktoverwegingen: “Het klinkt cru, maar een actie moet wel gemarkeerd worden en er waren onvoldoende beelden.” (regels 20-22)

- 2p **18** Geef twee redenen waarom momenteel de publieke omroepen meer marktgericht denken en meer met elkaar samenwerken dan tien jaar geleden.

Uit de interviews blijkt, dat Kees Dijk en Roel van der Veen het succes van een tv-uitzending over Afrika verschillend taxeren. In beider taxaties speelt evenwel het referentiekader van het publiek zonder dit zo te formuleren een belangrijke rol.

- 2p **19** Leg uit wat het begrip referentiekader inhoudt.
2p **20** Leg met behulp van één van de twee genoemde interviews uit, hoe het referentiekader van het publiek het effect van een televisie-uitzending over Afrika beïnvloedt.

Een avondvullend programma moet ook veel nieuws over Afrika brengen. Uit de woorden van Kees Dijk blijkt, dat er bij de beslissing over het al dan niet brengen van een avondvullend programma over Afrika, rekening gehouden moet worden met de aandacht die de televisie moet schenken aan de verkiezingen van de Tweede Kamer en het mogelijk uitbreken van de oorlog in Irak.

Gezien de beperkte zendtijd, gaat aandacht voor het ene onderwerp ten koste van aandacht voor het andere onderwerp. Bij deze keuze spelen journalistieke selectiecriteria een rol.

- 3p **21** Leg aan de hand van drie selectiecriteria van nieuws uit, waarom ‘Irak’ en de ‘Tweede-Kamerverkiezingen’ voor Kees Dijk vóórgaan op ‘Afrika’. Gebruik in je antwoord (kort) gegevens uit de tekst.

Oud-minister Pronk klaagt erover dat hij de actualiteitenrubrieken niet zo vaak tegenkomt op zijn reizen in Afrika (regels 53-59). Nieuws over Afrika kan echter ook verkregen worden van internationale persbureaus. Het is echter een oude klacht dat deze persbureaus in het algemeen een beperkte rol spelen in een alomvattende nieuwsvoorziening over derdewereldlanden, in dit geval Afrika.

- 2p **22** Geef een reden waarom internationale persbureaus geen uitgebreid inhoudelijk nieuws brengen over Afrika.

In tekst 7 (regels 110-116) geeft professor Schuyt twee voorwaarden voor het slagen van een inzamelingsactie. Hieraan kan een avondvullend televisieprogramma een belangrijke bijdrage leveren. Er bestaan verschillende visies op de invloed van de massamedia: de injectienaaldtheorie, de theorie van de selectieve perceptie, het tweetrapsmodel en de cultivatietheorie.

- 3p **23** Welke visie op de invloed van massamedia komt naar voren als een televisieprogramma voldoet aan de tweede voorwaarde van professor Schuyt (“Ook belangrijk is dat ... dat je wel mee móet doen.” regels 112-116)?
Licht je antwoord toe.

De kwaliteit van een artikel in de krant is aan de hand van een aantal criteria te beoordelen. Die criteria kun je ook op het artikel in de VPRO-gids (tekst 7) toepassen.

- 2p **24** Geef voor elk van onderstaande uitspraken een argument:
A Het artikel is objectief.
B De journalistieke norm van hoor en wederhoor is toegepast.

Het dagelijkse nieuws in de krant en via de radio en de televisie is het resultaat van een selectieproces, waarin verschillende bronnen en personen die een functie hebben binnen de wereld van de massamedia een rol spelen. Je kunt spreken van het ‘filteren’ van nieuws. De meeste mensen die in tekst 7 aan het woord komen, spelen een rol bij ‘het maken van het nieuws’.

- 3p **25** Op welke manier spelen de personen Dijk, Henneman en Stekelenburg een rol bij het filteren van het nieuws? Ga uit van de in de tekst vermelde functie van elk van deze personen.

Terwijl de gezamenlijke avondvullende tv-actie niet van de grond kwam, besteedde de VPRO wel aandacht aan Afrika door het uitzenden van een documentaire en door het artikel in de VPRO-gids (tekst 7).

Deze aandacht past bij een omroep als de VPRO.

Hieronder staat de identiteit omschreven van drie omroepverenigingen. De fragmenten zijn ontleend aan de internetsites van de VPRO, de TROS en de KRO.

- 1p **26** ■ Welk van onderstaande omschrijvingen past bij de identiteit van de VPRO?
- A Gaat in zijn programma's in op de behoefte aan diepgang en spiritualiteit, die bij velen leeft. De behoefte om verder te kijken dan het hier en nu en nieuwe gevoels- en geloofservaringen op te doen. Wil mensen aan het denken zetten en houvast bieden.
 - B Richt zich op gewone mensen. Want dat zijn we allemaal. Dus maken we programma's die toegankelijk zijn en begrijpelijk. Hoort niet bij een geloof; niet bij een politieke stroming.
 - C Wil een toekomstgerichte, verkennende omroep zijn die ondogmatisch zoekt naar de diepere achtergrond van maatschappelijke ontwikkelingen. Bij voorrang aandacht schenkend aan vernieuwing op cultureel-, sociaal-, politiek- en levensbeschouwelijk terrein.

■ Opgave 3 Massamedia en de overheid

Volgens tekst 7 is in de coördinatiecommissie Publieke Omroep "in gezamenlijk overleg besloten" om geen avondvullend programma over Afrika te brengen.

In *NRC Handelsblad* van 17 juni 2003, constateert EO-directeur Henk Hagoort een jarenlange tendens in Hilversum "om journalistiek meer samen te werken." Hij zet zich af tegen verdere inhoudelijke samenwerking tussen publieke omroepen: "dat heeft geleid tot verschraving van het aanbod."

De samenwerking tussen publieke omroepen wordt door het kabinet vanuit financiële motieven juist gestimuleerd. Daarmee lijkt het kabinet zelf een van de eisen die het in de Mediawet aan de publieke omroepen stelt, te ondergraven: namelijk de eis dat publieke omroepen een eigen identiteit hebben en dat de omroepen zich ten doel stellen in hun programma's een maatschappelijke (culturele, godsdienstige, geestelijke) stroming te vertegenwoordigen.

- 4p **27** □ Welke twee uitgangspunten van het mediabeleid lagen aan deze eisen in de Mediawet ten grondslag?
Leg uit dat deze uitgangspunten door bovengenoemde samenwerking onder druk kunnen komen te staan.

Bestudeer tabel 1.

In tabel 1 zijn gegevens opgenomen van de marktaandelen van dagbladondernemingen over de periode 1997-2002.

- 2p **28** □ Toon aan de hand van tabel 1 aan dat er in Nederland sprake is van persconcentratie. Ga in je antwoord uit van een definitie van persconcentratie.

In *de Gelderlander* van 22 februari 2003 stelt de Nijmeegse hoogleraar Bardeel dat de overheid meer oog moet hebben voor het belang van een onafhankelijke en competente journalistiek.

Over het overheidsbeleid ten aanzien van de pers is hij kritisch. Hij zegt:

"Is de krant nog wel een massamedium? Kijkend naar het actuele mediabeleid moet geconstateerd worden dat de pers in serieuze problemen zit. Lezers - vooral jongeren en nieuwe Nederlanders - lopen weg, naar televisie en internet. Over enige tijd heeft Nederland wellicht nog maar één landelijke populaire krant, De Telegraaf, en twee bladen voor hogeropgeleiden, NRC Handelsblad en de Volkskrant. De huidige belangstelling voor dagbladen is te beperkt."

- 2p **29** □ Leg uit hoe de overheid kan helpen bij het instandhouden van een pluriform aanbod van kranten.

Opgave 4 2002: een bewogen jaar in de Nederlandse politiek

De uitslag van de Tweede-Kamerverkiezingen van mei 2002 gaf een ware politieke aardverschuiving te zien. De regeringspartijen PvdA, VVD en D66 leden forse nederlagen. De zeer ruime overwinning van de nieuwe partij LPF (hun leider Fortuyn was een week tevoren vermoord) en de winst van het CDA veranderden de samenstelling van de Tweede Kamer danig. Het nieuwe kabinet van CDA-LPF-VVD was geen lang leven beschoren. Reeds na enkele maanden viel het kabinet als gevolg van interne conflicten tussen twee LPF-ministers. Ook de verhouding met de Tweede Kamer was tamelijk conflictueus, met name LPF-minister Nawijn lag herhaaldelijk onder vuur. De Kamer werd al snel ontbonden en de vroegtijdige, voor januari 2003 uitgeschreven verkiezingen, veranderden de politieke verhoudingen opnieuw grondig. Op grond van deze verkiezingsuitslag telde de nieuw aangetreden Kamer maar liefst 55 nieuwelingen.

Bestudeer eerst tabel 2 uit het bronnenboekje.

Tabel 2 toont het verloop van de zetelverdeling van de verschillende partijen na drie Tweede-Kamerverkiezingen. Een meerpartijensysteem is een kenmerkend gevolg van ons kiesstelsel. De drie in de tabel gepresenteerde zetelverdelingen leidden tot drie verschillende coalitiekabinetten. Coalitievorming tussen partijen is een kenmerkend gevolg van ons kiesstelsel.

- 2p 30 Leg aan de hand van gegevens van tabel 2 uit, dat ons kiesstelsel een kiesstelsel is van evenredige vertegenwoordiging.
- 3p 31 Leg uit waarom in een parlementaire democratie met een districtensysteem zoals in het Verenigd Koninkrijk meestal *geen* coalitievorming nodig is. Betrek in je antwoord de werking van het districtensysteem.

De verkiezingsuitslag van januari 2003 liet een herstel van de traditionele politieke verhoudingen zien. Nederland zou zich weer kenmerken door een bestaan van drie grote politieke stromingen: het driestromenland.

- 6p 32 Welke drie stromingen zijn kenmerkend voor de Nederlandse politieke verhoudingen? Geef van elke stroming twee voorbeelden van een politieke partij uit tabel 2.

Lees tekst 8 uit het bronnenboekje voor de vragen 33 en 34.

Het parlement heeft twee taken. Eén daarvan is de controlerende taak. Tweede Kamer en Eerste Kamer hebben elk een aantal rechten om deze taak uit te voeren.

- 1p 33 Met een beroep op welk recht kan de Tweede Kamer een spoeddebat met de regering eisen?
- A budgetrecht
 - B recht van enquête
 - C recht van interpellatie
 - D vragenrecht

Heel gevoelig ligt volgens enkele Kamerleden de aanpak van het probleem van reeds lang in Nederland verblijvende asielzoekers met het oog op de reacties in de samenleving.

- 1p 34 Tot welke fase van de politieke besluitvorming volgens het *systeemmodel* zijn de reacties van Vluchtelingenwerk en de betreffende groep asielzoekers te rekenen?

Bekijk foto 1 en lees tekst 9.

Jongeren onder de 18 jaar hebben nog geen stemrecht, maar kunnen wel aan politiek doen zoals blijkt uit foto 1 en tekst 9.

In de Grondwet staan enkele klassieke grondrechten die de wettelijke basis vormen voor politieke participatie.

- 2p 35 Welke twee grondrechten geven het recht om te demonstreren?

Eindexamen maatschappijleer havo 2004-II

Voor de kinderen van de basisschool De Okkernoot betekent deze demonstratie mogelijk het zetten van hun eerste stappen in de politiek. Geldt voor hen het gezegde “Jong geleerd, oud gedaan?” In elk geval is een aantal redenen te noemen waarom het wenselijk is dat mensen deelnemen aan de politiek.

- 2p **36** Geef twee redenen waarom het wenselijk is dat burgers politiek actief zijn.

In de teksten 8 en 9 speelt de organisatie VluchtelingenWerk Nederland (VWN) een rol. Tekst 10 geeft wat meer informatie over deze organisatie.

VWN is een belangenorganisatie, die politieke invloed probeert uit te oefenen.

- 4p **37** Welke twee (andere) kenmerken van een belangenorganisatie herken je in tekst 10? Licht elk kenmerk toe.

VWN oefent druk uit op het vluchtelingenbeleid van de Nederlandse regering. Zij kan dit beleid soms met succes beïnvloeden door gebruik te maken van een aantal machtsbronnen.

- 2p **38** Welke twee machtsbronnen van VluchtelingenWerk Nederland herken je in de teksten 8 tot en met 10?

Lees tekst 11 voor de vragen 39 tot en met 41.

Politicooloog Van den Berg maakt zich zorgen over het grote aantal nieuwelingen in de Tweede Kamer, die het vak van parlementariër nog niet voldoende in de vingers zouden hebben. Een Tweede Kamer die veel nieuwelingen telt, kan wellicht minder goed tegenspel bieden aan het kabinet. De leden van het kabinet worden ondersteund door ambtenaren. Ambtenaren hebben specialistische kennis en ervaring.

- 4p **39** Welke twee hoofdtaken hebben ambtenaren?

Leg voor beide hoofdtaken uit, hoe specialistische kennis en ervaring van de ambtenaren een minister kunnen helpen tegenover het parlement. Ga in je uitleg uit van de wetgevende en controlerende taak van het parlement.

De voorzitter van de Tweede Kamer Weisglas wijst er op dat hij geen invloed kan uitoefenen op de samenstelling van de kandidatenlijsten van de politieke partijen.

- 1p **40** Op welke functie van een politieke partij heeft zijn opmerking betrekking?

De media spelen een belangrijke rol in het proces van politieke besluitvorming. Zij zijn dus ook belangrijk voor nieuwe Tweede-Kamerleden. Niet voor niets besteedt Tweede-Kamerlid Van de Camp in zijn ‘cursus’ voor nieuwe CDA-kamerleden aandacht aan de media. Hij stelt dan: “Als politicus moet je wel beseffen dat het belang van de pers niet het jouwe hoeft te zijn.” (regels 78-80)

- 4p **41** Met welke (kritische) rol van journalisten kunnen Kamerleden worden geconfronteerd? Geef in je antwoord twee functies van massamedia. Licht elke functie toe.